

Începem cu TINERI

**GHID pentru participarea
tinerilor în comunitate**

CUPRINS

I. Introducere	9
1. CE este PARTICIPAREA?.....	10
1.1. Participarea ca drept al tinerilor	10
1.2 Participarea - cale către alte drepturi	11
1.3 Participarea ca un instrument de dezvoltare a tinerilor	11
1.4 Participarea tinerilor în Republica Moldova – angajamente normative	12
1.4.1 Convenția privind Drepturile Copilului	12
1.4.2 Cadrul național cu privire la participarea tinerilor.....	13
2. Barierele participării.....	15
3. Participarea tinerilor la nivel local	16
3.1 Analiza participării la nivel local	16
3.2 Participarea tinerilor în activități/politici de tineret	17
3.3 Evaluarea participării tinerilor la nivel local	18
II. Instrumente	20
Instrument 3.1 Matrice pentru evaluarea mediului pentru participarea tinerilor	20
Instrument 3.2 Matrice pentru evaluarea scopului participării tinerilor	25
Instrument 3.3 Matrice pentru evaluarea calității participării tinerilor	26
Instrument 3.4 Lista indicatorilor de rezultat	29
III. Anexe	32
Anexa 3.1 Oportunități pentru participarea tinerilor la nivel local	32
Anexa 3.2 Modalități de integrare a participării tinerilor în instituții/organizații	33
Anexa 3.3 Prevederile Codului Educației cu privire la participarea tinerilor	34
Anexa 3.4 Prevederile Legii cu privire la Tineret în domeniul participării tinerilor	35
Anexa 3.5 Prevederile Strategiei Naționale pentru Dezvoltarea Sectorului de Tineret 2014-2020 în domeniul participării tinerilor	36
Anexa 3.6 Scara participării lui Roger Hart	37
IV. Resurse	38

Ana Indoitu
Secretar General

Valeriu Dragălin
Președinte

Participarea, Activismul

sunt cuvinte cu un înțeles puternic

Pentru unii, cuvintele de mai sus poartă semnificația unor proteste și pancarte cu sloganuri. Pentru alții, participarea și activismul se referă la voluntariat, campanii pe Facebook sau chiar simpla semnare a unei petiții. Adevărul este că activismul poate îmbrăca toate, o parte sau nici una din formele de mai sus.

Există atât de multe modalități prin care tinerii se pot manifesta și participa, mai complexe decât marșul de pe stradă sau prezența la o masă rotundă. Ceea ce stă la bazele participării, este mai mult decât pur și simplu a asista în picioare sau așezat la anumite evenimente, este vorba despre principiul fundamental de a aduce schimbarea pentru a rezolva problemele existente.

Este un stil de viață!

Indiferent de barierele cu care ne confruntăm, generația noastră refuză să fie tăcută. În caz contrar, strigăm mai tare! Continuăm să ne construim cunoștințele și să creăm instrumente care ne pot ajuta să accesăm drepturile noastre și continuăm să batem la ușile instituțiilor pentru a ne asigura că părerea noastră sunt luate în calcul.

În Moldova și în întreaga lume, tinerii își doresc schimbare.

Deci, ce altceva putem face - individual sau împreună ca colectiv - pentru a aduce schimbarea pe care vrem să o vedem? După cum a spus un activist înțelept, "nu agonizați, organizați"!

În calitate de Consiliu Național al Tineretului din Moldova, ne angajăm, sprijinim și suntem inspirați de tinerii activi din întreaga țară, care se străduiesc să facă schimbări la nivel local și național.

Activismul organizațiilor noastre membre și al membrilor acestora este vizibil peste tot; online și offline, la nivel național și local.

Nimic nu este mai puternic decât vocile tinere care se amplifică împreună, influențează societățile și lucrează pentru a îmbunătăți viața tinerilor. De ce nu te alături mișcării? În orice fel poți. Să fim activi și să fim generatorii vieții pe care ne-o dorim, pentru că

Noi, tinerii, CoNTăM!

ACEST GHID este pentru:

Copii

persoane care nu au atins vârsta de 18 ani.

[Legea nr. 338 din 15.12.1994 privind drepturile copilului, art. 1]

Adolescenți

persoane cu vârsta între 10-19 ani, sau a doua decadă a vieții unui copil.

[Convenția privind Drepturile Copilului, Comentariu General, 20]

Tineri

persoane cu vârsta între 14-24 ani

[Convenția privind Drepturile Copilului, Comentariu General, 20], în cazul Republicii Moldova persoane cu vârsta cuprinsă între 14-35 ani

[Legea cu privire la tineret nr. 215, din 29.07.2016, art. 2]

dar și:

Școli

instituții educaționale care au reușit sau nu crearea mecanismelor de participare a elevilor/ studenților.

Centre de tineret

prestatori de servicii care lucrează asupra dezvoltării mecanismelor de participare a adolescenților/ tinerilor.

Toți cei care lucrează cu și pentru tineri

Specialiști în lucrul de tineret, care susțin dezvoltarea politicilor de tineret la nivel local.

Voluntari – implicați în organizații, instituții care lucrează cu tinerii.

Profesori care asigură democrația în școală.

Asistenți sociali care vor să asigure incluziunea tinerilor și extinderea serviciilor către cei cu oportunități reduse.

Primari, consilieri – care implică tinerii în procesul de guvernare locală

sau poate chiar TU!

Definițiile participării tinerilor

Participarea adolescentă

UNICEF folosește acest termen, definindu-l drept "adolescenții care participă și influențează procesul, deciziile și activitățile". [Convenția privind Drepturile Copilului, Comentariu General, 20]

Parteneriatul tineri-adulți

Subliniind o relație de lucru echitabilă între tineri și adulți, acest termen se referă la o situație în care "adulții lucrează în parteneriat deplin cu tinerii în problemele cu care se confruntă tinerii și / sau pe programele și politicile care afectează tineretul", așa cum au definit cei care lucrează pentru tineri.

Participarea copiilor

Roger Hart descrie participarea ca proces de împărțire a deciziilor care afectează viața proprie și viața comunității. "O națiune este democratică în măsura în care sunt implicați cetățenii săi, în special la nivelul comunității. Încrederea și competența care este necesară participării trebuie dobândite treptat, prin practică. Din acest motiv, ar trebui în mod treptat să se realizeze sporirea posibilităților copiilor de a participa la orice democrație aspirantă, în special în acele națiuni care sunt deja convinse că sunt democratice. [Roger Hart, Participarea copiilor, de la tokenism la cetățenie, Secțiunea II, Vezi Anexa 3.6]

Implicarea tinerilor

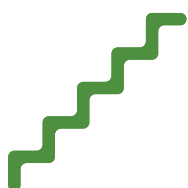
Acest termen este adesea folosit în calitate de echivalent cu participarea tinerilor.

Participarea tinerilor

Acesta este cel mai frecvent termen utilizat în domeniile dezvoltării tinerilor și guvernării tinerilor.

Comisia Națională pentru Resurse de Tineret din SUA definește participarea tinerilor drept "Implicarea tinerilor în acțiuni responsabile, provocatoare, care răspund unor nevoi reale, cu ocazia planificării și / sau luării deciziilor asupra altora, într-o activitate a cărei impact sau consecințe se extind asupra altora - sau dincolo de participanții la tineret.

Introducere

ȘTIAȚI CĂ?

Tinerii își pot forma și exprima viziunea de la cea mai fragedă vârstă, dar natura participării lor - și a gamei de decizii în care sunt implicați - va crește în mod necesar, în funcție de vârsta și capacitățile lor în evoluție.

Participarea înseamnă lucruri diferite pentru diferiți oameni și este la fel de individuală ca fiecare dintre noi. Cu toate acestea, în general, participarea înseamnă să ai un rol activ la luarea deciziilor în toate domeniile vieții.

Orice persoană în stare să își formeze o viziune este în drept să se manifeste în privința oricărei activități care o afectează, deoarece oricărui cetățean îi este garantată libertatea gândirii, a opiniei, precum și libertatea exprimării în public prin cuvânt, imagine sau prin alt mijloc posibil [Constituția Republicii Moldova, art. 32]. Adolescența este o perioadă esențială în perceperea de sine a adolescenților ca membri ai unor comunități mai mari, cu drepturi și responsabilități față de structuri politice, naționale sau sociale, iar participarea tinerilor intervine ca mijloc de manifestare personală, implicare politică și civică, fiind de o importanță capitală [Convenția privind Drepturile Copilului, Comentariul General nr.20].

Participarea semnificativă a tinerilor înseamnă recunoașterea și cultivarea forțelor, intereselor, și abilitățile tinerilor, prin oferirea de oportunități reale pentru ca aceștia să se implice în deciziile care îi afectează la nivel individual și sistemic. [Asociația Canadiană pentru Sănătate Mintală, 1995, Factori care influențează participarea tinerilor în proiecte de dezvoltare comunitară].

Participarea adolescenților este una dintre valorile fundamentale ale Convenției privind Drepturile Copilului [Convenția privind Drepturile Copiilor, art. 12]. Acesta nu este doar un drept, ci și unul dintre cele patru principii directe ale Convenției (participare, nediscriminare, interesul superior al copilului și viața, supraviețuirea și dezvoltarea).

Crearea unui mediu în care participarea adolescenților este realizată pe deplin și eficient a fost o provocare pentru toate guvernele. În mod tradițional, majoritatea societăților din întreaga lume au privit adolescenții drept proprietatea părinților lor sau ca fiind supuși autorității adulților din comunitatea lor, cu o recunoaștere slabă a oricărui drept la autonomia lor emergentă.

De la adoptarea Convenției privind Drepturile Copilului în 1989, au existat investiții semnificative în inițiative, la nivel mondial, menite să ofere copiilor/ tinerilor oportunități de a se implica în probleme de interes pentru ei la nivel comunitar, local, regional, național și internațional. Printre aceste exemple se numără susținerea organizațiilor și a rețelelor conduse de tineri, implicarea tinerilor în politică și guvernare, cum ar fi parlamentele tinerilor și stabilirea de standarde pentru participarea etică și semnificativă. UE are, de asemenea, angajamente explicite de a permite participarea tinerilor la elaborarea, punerea în aplicare și monitorizarea politicilor și acțiunilor care afectează realizarea drepturilor lor.

În ciuda acestui fapt, participarea tinerilor rămâne evazivă. Atât guvernele, cât și organizațiile internaționale au avut tendința de a aborda participarea într-un mod destul de limitat - în primul rând prin proiecte specifice sau evenimente consultative unice. De prea multe ori, aceste inițiative, chiar dacă au oferit beneficii pentru tineri și serviciile locale implicate, au făcut progrese foarte limitate în transformarea mediului social, politic și cultural spre oportunități mai mari de implicare susținută.

În acest ghid vom:

1. CE este PARTICIPAREA?

Participarea poate fi definită ca un drept și un proces în care copiii și tinerii devin contribuitori activi în propria lor viață și sunt conectați la viața comunităților lor. [Convenția privind Drepturile Copilului, Art. 12, 15, 31].

Prin urmare, fundamentul participării este posibilitatea de a-ți controla propria viață. Aceasta include dezvoltarea unor deprinderi cum ar fi încrederea în sine sau auto-eficacității, gândirii critice sau abilităților de lider. Tinerii aplică aceste deprinderi pentru a deveni mai buni, cât și pentru ai ajuta pe alții.

În limbaj simplu, participarea se referă la implicarea tinerilor în planificarea, realizarea și evaluarea deciziilor luate în familie, școală, organizații, instituții sau comunitățile în care trăiesc.

Participarea poate fi definită ca "un proces continuu de exprimare a copiilor și o implicare activă în luarea deciziilor la diferite niveluri în chestiuni care îi privesc. Aceasta necesită schimbul de informații și dialogul între copii și adulți pe baza respectului reciproc și necesită o analiză deplină a opiniilor acestora, luând în considerare vârsta și maturitatea copilului." [Landsdown, 2011].

La nivel internațional, participarea tinerilor este o prioritate. Conform Strategiei Organizației Națiunilor Unite cu privire la Tineret 2030, prima prioritate de lucru în următorii ani este "Implicare, participare și advocacy - Amplificarea vocii tinerilor pentru promovarea unei lumi pașnice, echitabile și durabile". În același sens, față de tinerii din cadrul Consiliului Europei, [Declarația celei de-a 8-a Conferințe a miniștrilor responsabili de tineret ale Consiliului Europei, "Viitorul politicii Consiliului Europei pentru tineret: AGENDA 2020"], este o prioritate esențială promovarea participării active a tinerilor în procesele și structurile democratice și asigurarea egalității de șanse pentru participarea tuturor tinerilor la toate aspectele vieții cotidiene.

1.1 PARTICIPAREA CA DREPT AL TINERILOR

Drepturile de participare se referă la un set de dispoziții interconectate ale Convenției privind Protecția Copilului, care impun implicarea și participarea activă a tinerilor la toate nivelurile societății în chestiuni care îi privesc.

Participarea înseamnă atitudine asumată atât prin drepturi cât și prin obligații.

Adrian Nacu,
lider de tineret

AEGEE - Chișinău

Împreună, aceste prevederi reflectă faptul că tinerii au drepturi civile și politice pe care guvernele au obligația de a le respecta, proteja și îndeplini.

În cadrul Consiliului European, participarea tinerilor este percepută ca "dreptul tinerilor de a fi incluși și de a-și asuma obligații și responsabilități în viața de zi cu zi la nivel local, precum și dreptul de a influența democratic procesele vieții lor". Participarea ca drept înseamnă, de asemenea, că toți tinerii pot exercita acest drept fără discriminare - indiferent de proveniența lor sau în ce limbă vorbesc. [Boukobza, E., Keys to participation. A practitioners' guide, Consiliul European, p. 10]

Articole relevante ale Convenției privind Drepturile Copilului

- **Art. 5** – Direcția parentală și îndrumarea în acord cu respectarea capacității de evoluție a copiilor
- **Art. 9** – Non-separarea copiilor din familii fără dreptul de a-și face cunoscute opiniile
- **Art. 12** – Dreptul de a fi ascultat și luat în serios
- **Art. 13** – Dreptul la libertatea de exprimare
- **Art. 14** – Dreptul la libertatea de conștiință, gândire și religie
- **Art. 15** – Dreptul la libertatea de asociere
- **Art. 16** – Dreptul la intimitate
- **Art. 17** – Dreptul la informație
- **Art. 29** – Dreptul la educație care promovează respectarea drepturilor omului și a democrației
- **Art. 42** – Dreptul copiilor să-și cunoască drepturile

1.2 PARTICIPAREA – CALE CĂTRE ALTE DREPTURI

Participarea adolescenților nu este doar un drept în sine; este, de asemenea, o condiție prealabilă pentru exercitarea tuturor celorlalte drepturi în cadrul familiei, școlii și comunității în sens mai larg. De exemplu:

- ✦ **Bugetarea responsabilă:** tinerii trebuie să fie consultați cu privire la alegerea priorităților concurente pentru utilizarea resurselor și la elaborarea planurilor și politicilor care îi afectează. Ei pot susține în mod eficient alocările bugetare și pot monitoriza implementarea programelor sociale create pentru bunăstarea lor. În acest fel, ei pot contribui la progresul politic, social și economic al comunităților lor și pot sprijini procesul de consolidare a guvernantei democratice.
- ✦ **Sănătate:** Adolescenții au dreptul la acces către informații de bază despre sănătate și nutriție și sprijin în utilizarea acestor cunoștințe.
- ✦ **Educație:** Adolescenții trebuie să aibă posibilitatea de a-și dezvolta talentele și abilitățile pentru a-și îndeplini potențialul, pentru a-și câștiga încrederea și stima de sine, pentru a-și folosi inițiativa și creativitatea, a dobândi abilități de viață și a lua decizii în cunoștință de cauză și a înțelege și a experimenta pluralismul, toleranța și coexistența democratică. Ei au, de asemenea, dreptul de a influența și de a avea un cuvânt de spus în proiectarea curriculum-ului școlar, a metodelor de învățare și a structurilor de guvernare școlară.

1.3 PARTICIPAREA CA UN INSTRUMENT DE DEZVOLTARE A TINERILOR

- ✦ Participarea contribuie la dezvoltarea personală: tinerii împuterniciți pot deveni avocați activi și eficienți pentru realizarea propriilor drepturi. Tinerii dobândesc abilități, cunoștințe, competențe și încredere prin participare.
- ✦ Participarea duce la o mai bună luare a deciziilor și la rezultate: Adulții nu au întotdeauna o înțelegere suficientă asupra vieții tinerilor, pentru a putea lua decizii informate și eficiente atunci când elaborează legislația, politicile și programele pentru tineri. Tinerii au un set unic de cunoștințe despre viață, nevoile și preocupările lor, împreună cu ideile și punctele de vedere care derivă din experiența lor directă. Deciziile care sunt pe deplin informate despre perspectivele tinerilor vor fi mai relevante, mai eficiente și mai durabile.

- ✦ Participarea servește la protejarea tinerilor: tinerii care sunt tăcuți și pasivi pot fi abuzați de adulți printr-o impunitate relativă. Furnizarea de informații, încurajarea acestora de a-și exprima preocupările și de a introduce mecanisme sigure și accesibile pentru a contesta violența și abuzul reprezintă strategii-cheie pentru asigurarea unei protecții eficiente. Oportunitățile de participare s-au dovedit a fi de o importanță deosebită în situații de conflict și urgență.
- ✦ Participarea contribuie la dezvoltarea societății civile, toleranța și respectul față de ceilalți: participarea promovează angajamentul civic și cetățenia activă. Prin experiența participării directe în problemele care le privesc, copiii dobândesc capacitatea de a contribui la crearea unor societăți pașnice și democratice care respectă drepturile omului.
- ✦ Participarea întărește responsabilitatea autorităților: participarea este esențială pentru un proces de consolidare a responsabilității și promovarea bunei guvernări. Este un mijloc prin care guvernele și alte autorități sunt responsabilizate în activitatea lor. Participarea este esențială pentru un proces de

Investiții în construirea capacităților tinerilor pentru a-și realiza angajamentul de participare activă va contribui la crearea unui guvern transparent și deschis.

1.4 PARTICIPAREA TINERILOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA – ANGAJAMENTE NORMATIVE

Ce politici în vigoare susțin participarea tinerilor în Republica Moldova?

Pentru reper și informare, în Republica Moldova acționează următoarele acte, legi și politici cu privire la participarea tinerilor:

1.4.1 Convenția privind Drepturile Copilului

Convenția a fost adoptată de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989, iar în Republica Moldova a fost ratificată în 1990 și a intrat în vigoare la 25 februarie 1993.

Conform Convenției, prin copil se înțelege orice ființă umană sub vârsta de 18 ani, cu excepția cazurilor când, în baza legii aplicabile copilului, majoratul este stabilit sub această vârstă.

În ceea ce privește participarea adolescenților la procesul decizional, Convenția stipulează:

- ✦ statele părți vor garanta adolescentului capabil de discernământ dreptul de a exprima liber opinia sa asupra oricărei probleme care îl privește, opiniile acestuia fiind luate în considerare avându-se în vedere vârsta sa și gradul său de maturitate. În felul acesta, copilului i se va asigura posibilitatea de a fi ascultat, de exemplu, în deciziile privind educația, sănătatea, sexualitatea, viața de familie, procedurile judiciare și administrative (Art. 12, p. 1);
- ✦ copilul are dreptul la libertatea de exprimare; acest drept cuprinde libertatea de a căuta, a primi și a difuza informații și idei de orice natură, fără să țină seama de frontiere, sub formă orală, scrisă, tipărită sau artistică, sau prin oricare alte mijloace, la alegerea copilului (Art. 13, p. 1);
- ✦ statele părți vor recunoaște drepturile copilului la libertatea de asociere și la libertatea de reuniune pașnică (Art. 15, p. 1);
- ✦ statele părți vor respecta și promova dreptul copilului de a participa în mod deplin la viața culturală și artistică și vor încuraja asigurarea unor posibilități corespunzătoare și egale pentru activitatea culturală, artistică, recreativă și de odihnă (Art. 31, p. 2).

În momentul în care Convenția recunoaște drepturile tuturor persoanelor în vârstă de până la 18 ani, implementarea drepturilor fundamentale ale copiilor/ tinerilor (adolescenți) ar trebui să ia în considerație capacitățile lor de dezvoltare.

1.4.2 Cadrul național cu privire la participarea tinerilor

Cadrul legal al participării tinerilor este conturat de prevederile Constituției Republicii Moldova, Codului Educației și ale Legii Tineretului.

► Codul Educației (în vigoare din 23.11.2014)

Codul Educației a intrat în vigoare la sfârșitul anului 2014. Conceptul de participare este abordat în Cod în contextul mobilității academice, drept proces de participare a studenților și cadrelor didactice la programe de studii și de cercetare, realizate în instituții din țară și din străinătate. (Anexa 3.3)

► Legea cu privire la tineret (în vigoare din 23.09.2016)

Conform acestei legi, categoria de tineri a fost extinsă, tineri fiind declarați persoanele cu vârsta cuprinsă între 14 și 35 de ani. Spre deosebire de Legea cu privire la tineret, adoptată în anul 1999, noua lege cu privire la tineret, adoptată în anul 2016, declară principiul participării ca fiind unul din pilonii de bază al politicilor de tineret. Conform legii, acest principiu constă în implicarea activă a tinerilor în procesul de luare a deciziilor, desfășurarea de consultări publice, realizarea de activități care se produc în societate și care îi vizează pe tineri în mod direct sau indirect. (Anexa 3.4)

► Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația - 2020”

Fiind adoptată la sfârșitul anului 2014, acest document de politici conține mai multe prevederi referitoare la participarea a elevilor, părinților, studenților, persoanelor ce urmează programe de formare profesională a adulților, la elaborarea, luarea și implementarea deciziilor.

În linii mari, modalitățile de participare a elevilor, părinților, studenților și persoanelor ce urmează programe de formare profesională a adulților la elaborarea, luarea și implementarea deciziilor care sunt cele stipulate în detaliu în Codul Educației.

► Strategia națională de dezvoltare a sectorului de tineret 2020

Fiind cea de-a treia Strategie de tineret și Planul de acțiuni, adoptate la sfârșitul anului 2014, aceasta pune accentul pe dezvoltarea sectorului de tineret. În ansamblu, ca și Strategia precedentă, se țintește spre extinderea serviciilor existente și pe crearea de noi servicii destinate tinerilor.

Astfel, din punctul de vedere al participării tinerilor la elaborarea, luarea și implementarea deciziilor, un progres semnificativ îl constituie includerea în lista principiilor de bază ale Strategiei nu doar participarea tinerilor, adică implicarea coordonată a tinerilor, a autorităților administrației publice și societății civile în procesul decizional de soluționare a problemelor din sectorul de tineret, dar și autonomia structurilor de tineret, ele fiind susținute în demersul de a fi autonome în procesele decizionale și practicile dezvoltate. (Anexa 3.5)

Cum se implementează politicile la nivel local

În aceeași măsură, în unele raioane din țară au fost elaborate Strategii locale de tineret. Pentru a înțelege dacă comunitatea din care faceți parte dispune de un astfel de document ce susține participarea tinerilor, solicitați informații de la lucrătorul de tineret de la nivel local/ administrația publică locală.

La nivel local, autoritatea publică locală (primăria/ consiliul raional/municipal), conform Legii cu privire la tineret (art. 12):

- + promovează în teritoriu politicile de tineret și coordonează implementarea lor;
- + susține activitatea organizațiilor și a instituțiilor de lucru cu tinerii, care activează în baza unui regulament aprobat de autoritățile publice locale, coordonat cu Ministerul Educației, Culturii și Cercetării;
- + elaborează și implementează politici de tineret la nivel local;
- + organizează programe de granturi, destinate organizațiilor de tineret, pentru a susține prin concurs proiectele și inițiativele tinerilor din comunitate;
- + creează și susțin financiar centrele de tineret în comunitatea administrată, în limitele bugetului disponibil;
- + stimulează participarea tinerilor la procesul decizional de nivel local;
- + colaborează, în implementarea politicilor, cu organizațiile de tineret, cu centrele de tineret, cu filiale ale organizațiilor naționale și internaționale, cu consiliile locale ale tinerilor și cu structurile neformale de participare a tinerilor;
- + asigură cu sedii, spații, oficii, cu locuri de agrement organizațiile de tineret, consiliile locale ale tinerilor, centrele de tineret potrivit legislației;
- + contribuie la procesul de organizare a analizelor, a cercetărilor și la evidența datelor statistice în domeniul tineretului la nivel local;
- + asigură informarea tinerilor despre activitățile pe care le desfășoară și care au efect asupra acestora;
- + evaluează anual situația tinerilor din raza teritoriului administrat în baza strategiei locale de tineret, a programelor și serviciilor pentru tineri, propune acțiuni pentru redresarea situației;
- + facilitează și asigură un cadru de cooperare avantajos între agenții economici și tinerii din localitate.

Administrația publică locală dezvoltă instrumente care:

- formează abilități pentru participare a tinerilor;
- informează tinerii;
- încurajează tinerii să participe la activități de voluntariat;
- acordă sprijin, inclusiv financiar, proiectelor și inițiativelor tinerilor la nivel local;
- creează structuri consultative în domeniul politicilor de tineret pe principii de paritate.

2. Barierele participării

În ciuda recunoașterii pe scară largă a faptului că participarea tinerilor este un drept fundamental al omului, rămân încă unele provocări/bariere puternice pentru acceptarea participării. Aceste bariere includ următoarele viziuni:

↔ Tinerii nu au competența sau experiența de a participa.

Cu toate acestea, chiar și copiii foarte mici vă pot spune ce le place sau displace despre școală și de ce, pot produce idei pentru a face o lecție mai interesantă și pot oferi ajutor altor copii. Cu condiția ca aceștia să beneficieze de sprijin adecvat și de informații adecvate și să li se permită să se exprime în moduri care le sunt semnificative - prin poze, poezii, dramă și fotografii, precum și discuții mai multe, interviuri și lucrări de grup - toți copiii pot participa la probleme sunt importante pentru ei.

↔ Tinerii trebuie să învețe să-și asume responsabilitatea înainte ca ei să poată beneficia de drepturi.

Dar copiii nou-născuți au drepturi și nu li se poate cere să aibă responsabilități. Și una dintre modalitățile mai eficiente de a încuraja copiii să-și asume responsabilitate este să-și respecte mai întâi drepturile.

↔ Acordarea adolescenților/tinerilor dreptului de a fi ascultați le va lua copilăria.

Articolul 12 nu impune obligativitatea participării adolescenților. Mai degrabă, le oferă acestora dreptul de a face acest lucru. Dreptul adolescenților de a fi ascultați, de fapt, este esențial pentru îmbunătățirea naturii și a calității vieții (copilăria sau adolescența) pe care o trăiesc.

↔ Aceasta va duce la lipsa de respect pentru părinți.

Dimpotrivă, ascultarea adolescenților nu înseamnă a îi învăța să-și ignore părinții, ci să îi respecte și să-i ajute să învețe să evalueze importanța respectării celorlalți. Poate fi dificil pentru unii părinți să respecte dreptul adolescenților de a participa atunci când simt că ei înșiși nu au fost respectați niciodată ca posesori de drepturi. Cu toate acestea, aceasta nu implică necesitatea de a împiedica adolescenții să se implice, ci, mai degrabă, necesitatea de a fi sensibil în acest sens.

↔ Tinerii nu pot avea dreptul să fie auziți până când acest drept nu este respectat pentru adulți.

Dar, dacă societățile trebuie să construiască mai multe oportunități pentru cetățenii lor de a fi auziți, este important ca acest proces să înceapă cu copiii/tinerii. Încurajarea tinerilor din cele mai vechi timpuri să se angajeze în gândire critică, să combată abuzuri de drepturi și să dobândească încrederea și capacitatea de a-și exprima opiniile vor contribui la schimbări sociale mai ample.

↔ Drepturile tinerilor sunt un concept occidental, impus în alte țări.

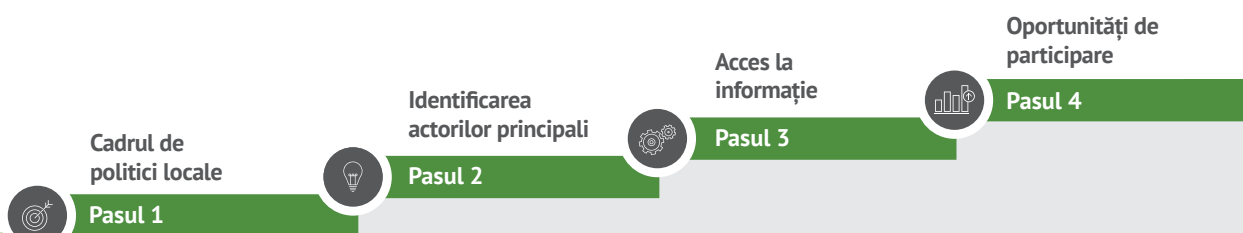
S-a argumentat că însăși conceptul de participare a tinerilor, care promovează vizibilitatea și drepturile individuale ale unui tânăr, este un principiu impus de Vest, care este în contradicție cu angajamentul cultural față de primatul familiei în multe alte culturi. De fapt, istoria și mitologia lumii non-occidentale au multe exemple de copii și tineri adulți care au avut un rol "definitiv" în viața lor și în viața comunităților lor cu mult înainte ca Convenția privind Drepturile Copilului să se fi aflat în lumea modernă. Viabilitatea și forța continuă a familiei este, de fapt, centrală pentru realizarea drepturilor tânărului.

3. Participarea tinerilor la nivel local

La nivel local, un rol important în promovarea participării efective și etice a tinerilor o au autoritățile publice locale, specialiștii în lucrul de tineret, liderii organizațiilor de tineret. Acest rol se manifestă prin sprijinirea creării unui mediu favorabil la nivel public și personal, precum și prin sprijinirea integrării participării la toate etapele politicilor/proiectelor/programelor de tineret.

3.1 ANALIZA PARTICIPĂRII LA NIVEL LOCAL

Crearea unei mai bune înțelegeri a modurilor în care pot fi identificate și realizate drepturile de participare - și analizarea măsurii în care la nivel local există programe care contribuie la realizarea acestora - este un punct de plecare important în stabilirea participării tinerilor pe termen lung și semnificativ. Acest lucru se poate face printr-o analiză a participării, ce presupune următorii pași:

PASUL 1. CADRUL DE POLITICI LOCALE

Identificați ce documente prevăd participarea tinerilor la nivelul comunității

Dreptul tinerilor de a-și exprima opinia cu privire la problemele care îi privesc este prevăzut în standardele și procedurile legale (strategii locale, programe de tineret). Este important ca analiza să poată identifica în mod corespunzător măsura în care acestea sunt prezente în cadrul politicilor și legislației naționale sau locale.

PASUL 2. IDENTIFICAREA ACTORILOR PRINCIPALI

Părțile interesate pot fi din Autoritățile Publice Locale și societatea civilă, cu responsabilitate în sprijinul realizării dreptului de participare

Este esențial să se identifice părțile interesate cheie care au responsabilitatea și influența pentru a realiza drepturile de participare ale copiilor. Printre acestea se numără: specialistul în lucrul de tineret, consilii locale, primari, educatori, lideri de organizații, lideri ai comunității, părinți și profesori.

PASUL 3. ACCES LA INFORMAȚIE

Identificați mecanisme pentru a oferi acces la informații și pentru a crește gradul de conștientizare

Accesul la informație este o componentă esențială a realizării drepturilor de participare a tinerilor. Actorii din domeniul cooperării pentru dezvoltare pot evalua măsura în care tinerii au acces la informații independente din diverse surse (radio, televiziune, linii de asistență etc.) și dacă aceste informații sunt disponibile în formate accesibile pentru tineri.

PASUL 4. OPORTUNITĂȚI DE PARTICIPARE

Identificați oportunitățile de a influența agendele publice și de a participa în mod semnificativ la viața lor de zi cu zi

Actorii din domeniul cooperării pentru dezvoltare tinerilor pot sprijini crearea de oportunități concrete pentru ca tinerii să influențeze agendele publice (de exemplu, oferind feedback cu privire la calitatea, accesibilitatea și adecvarea serviciilor publice disponibile pentru aceștia, reprezentând în organisme de guvernare locale și naționale sau dreptul de a-și stabili propriile organizații). (Anexa 3.1)

De asemenea, este important să se evalueze măsura în care există oportunități concrete pentru ca tinerii să participe în mod semnificativ la viața lor de zi cu zi, cu capacitățile lor evolutive de a face acest lucru. Acestea includ medii de învățare prietenoase copiilor și participative în școli și implicarea copiilor în procesele de luare a deciziilor cu privire la proiectele de tineret, propria lor îngrijire medicală.

Consultați **Instrumentul 3.1** pentru o listă de matrice utilizate pentru a "scana" la nivel local cum se realizează participarea în comunitate.

3.2 PARTICIPAREA TINERILOR ÎN ACTIVITĂȚI/POLITICI DE TINERET

Pentru ca participarea tinerilor la implementarea politicilor/ programelor locale de tineret să fie semnificativă, eficientă, etică, sistematică și durabilă, respectarea anumitor principii și standarde este esențială.

Conform normelor internaționale, participarea este:

PRINCIPIILE ȘI STANDARDELE PARTICIPĂRII SEMNIFICATIVE ALE TINERILOR⁴

PARTICIPAREA TINERILOR trebuie să fie:

Transparentă și informativă:	Tinerilor trebuie să li se pună la dispoziție informații complete, accesibile, sensibile la diversitate și vârstă privind dreptul acestora de a-și exprima în mod liber opinia, precum și modul în care va avea loc această participare, scopul și impactul lor potențial.
Voluntară:	Tinerii nu ar trebui niciodată să fie constrânși să-și exprime opiniile împotriva dorințelor lor și ar trebui să fie informați că pot înceta să se implice la orice etapă.
Bazată pe respect:	Opiniile tinerilor trebuie să fie tratate cu respect și trebuie să li se ofere posibilitatea de a iniția idei și activități.
Relevantă:	Oportunitățile trebuie să fie disponibile tinerilor pentru a-și exprima punctele de vedere cu privire la aspectele relevante real pentru viața lor și pentru a le permite să-și valorifice cunoștințele, aptitudinile și abilitățile.
Prietenosă tinerilor:	Lucrul cu tinerii ar trebui adaptat la capacitățile lor. Este necesar să se ia în considerare faptul că tinerii vor avea nevoie de niveluri diferite de sprijin și de forme de implicare, în funcție de vârstă și de capacitățile lor în evoluție.
Incluzivă:	Participarea trebuie să fie incluzivă, să evite modelele de discriminare existente și să încurajeze oportunitățile pentru tinerii marginalizați, inclusiv fete și băieți, de a fi implicați.
Susținută de instruire pentru adulți:	Adulții au nevoie de pregătire, abilități și sprijin pentru a facilita participarea eficientă a tinerilor, pentru a le oferi, de exemplu, abilități de a asculta, de a lucra împreună cu tinerii și de a implica tinerii în mod eficient, în conformitate cu capacitățile lor în evoluție.
Sigură și sensibilă la risc:	În anumite situații, exprimarea punctelor de vedere poate implica riscuri. Adulții au o responsabilitate față de tinerii cu care lucrează și trebuie să ia toate măsurile de precauție pentru a minimiza riscul de expunere la violență, exploatare sau orice altă consecință negativă a participării lor.
Responsabilizează:	Un angajament de urmărire și evaluare este esențial. Tinerii au, de asemenea, dreptul de a li se furniza un feedback clar privind modul în care participarea acestora a influențat orice rezultate.

3.3 EVALUAREA PARTICIPĂRII TINERILOR LA NIVEL LOCAL

Există trei dimensiuni distincte pentru participare, care necesită măsurare, pentru ca practica locală să fie monitorizată și evaluată în mod eficient: **domeniul, calitatea și rezultatul.**

1. Domeniul:

Ce grad de participare a fost atins? Cu alte cuvinte: **Ce se face?**

Pentru a evalua amploarea participării la care sunt implicați tinerii, este necesar să se abordeze două perspective:

- **Punctul de implicare.** Tinerii pot fi implicați în diferite etape ale procesului de elaborare a unui program - de la conceptul inițial până la punerea în aplicare, monitorizare și evaluare. Cu cât tinerii sunt implicați mai devreme, cu atât gradul lor de influență este mai mare.
- **Nivel de implicare.** La fiecare etapă a dezvoltării unui program, există trei niveluri potențiale de implicare a tinerilor - consultativ, colaborativ și condus de tineri (pentru detalii, vezi Anexa 3.2). Gradul în care tinerii sunt împuterniciți să-și exercite rolul în cadrul unei inițiative vor fi influențați de nivelul la care aceștia participă. Cu toate acestea, toate cele trei sunt abordări valabile și pot fi adecvate, în funcție de obiectivele programului.

Consultați **Instrumentul 3.2** pentru o matrice de măsurarea sferei de participare a tinerilor.

2. Calitatea:

În ce măsură au fost respectate procesele participative și cerințele standard pentru o practică eficientă? Cu alte cuvinte: **Cum se face?**

Nouă cerințe de bază au fost recunoscute ca bază pentru o participare eficientă, semnificativă și etică. S-au elaborat repere pentru fiecare dintre aceste nouă cerințe și pot fi utilizate pentru măsurarea calității oricăror procese participative care implică copii.

Consultați **Instrumentul 3.3** pentru o matrice care conține detalii despre cele nouă cerințe de bază.

3. Rezultat:

Care sunt rezultatele - pentru tineri înșiși, pentru familii, pentru organizația/instituția de sprijin și pentru o mai largă realizare a drepturilor tinerilor în cadrul familiilor, comunităților locale și la nivelul guvernelor locale și naționale? Cu alte cuvinte: **de ce se face?**

Rezultatele participării tinerilor ar trebui evaluate în conformitate cu obiectivele de implicare a acestora (de exemplu, pentru a promova stima de sine a tinerilor și a crea abilități și încredere, pentru a se asigura că programele reflectă prioritățile exprimate de către tineri, pentru a permite tinerilor să participe la soluționarea neglijenței provocatoare sau încălcarea drepturilor lor sau să schimbe o lege sau o politică care să dezvolte viața tinerilor).

Aceste obiective diferite trebuie să fie clare la începutul oricărui program/proiect/politic și vor influența ce indicatori sunt construiți pentru măsurarea eficacității.

Consultați **Instrumentul 3.3** pentru o matrice care conține detalii despre cele nouă cerințe de bază.

Blitz - test despre participare

PARTICIPI DEJA, FĂRĂ SĂ ȘTII DESPRE ASTA?

Mulți tineri se implică tot timpul, în tot felul de activități participative, dar nu numesc aceste experiențe cu termenul "participarea tinerilor". Acordați câteva minute pentru a face următorul test și a afla dacă participați deja și pur și simplu nu utilizați termenul.

Ai reușit vreodată să	DA	NU
1. Te implici în organizarea sau ai contribuit la desfășurarea unei activități pentru tine, prietenii tăi sau comunitatea ta?		
2. Semnezi o petiție?		
3. Fii parte dintr-o demonstrație/protest?		
4. Participi în Consiliul de Elevi?		
5. Te implici într-un Club pentru tineri?		
6. Contactezi consiliul local din comunitatea ta în privința unui aspect față de care îți pasă?		
7. Participi la un Forum de Tineret?		
8. Vorbești în public despre un subiect social de interes comun?		
9. Faci parte dintr-o campanie pentru o cauză socială?		
10. Faci voluntariat?		
11. Colectezi fonduri pentru comunitate/școală,etc.?		
12. Faci activități de caritate?		
13. Scrii un articol pentru ziarul/site-ul școlii tale?		
14. Fii implicat în producerea unui video, scrierea unui cântec sau design-ul unui poster despre ceva important pentru tine?		
15. Votezi pentru cineva/ceva?		

Numărați de câte ori ați răspuns DA la oricare dintre cele de mai sus:

1 - 5 ori:

Foarte bine! Sunteți ceea ce numim un participant activ! Acum, că ați simțit gustul unor activități, de ce să nu fiți împreună cu niște oameni asemănători și să faceți ceva nou!

5 - 10 ori:

Acum, pari să fii o mână de ajutor la participarea tinerilor și, în general, să fii implicat în toate tipurile de probleme. Citiți mai multe pentru mai multe idei și sfaturi despre cum puteți crește impactul activității care o faci!

10 -15 ori:

Ce participant incredibil de activ! Probabil că sunteți un model pentru alți tineri care doresc să devină mai activi. Foarte bine! Doar asigură-te că nu îți asumi prea multe responsabilități. Răspândește cuvântul și devin-o un avocat pentru participarea tinerilor!

Nu ai răspuns la nici una DA

Este în regulă - nu este niciodată prea târziu pentru a începe! Utilizați instrumentele din acest ghid pentru a înțelege mai bine ce înseamnă participarea.

INSTRUMENTE

INSTRUMENTUL 3.1 MATRICE PENTRU EVALUAREA MEDIULUI PENTRU PARTICIPAREA TINERILOR

1. EVALUAREA CADRULUI NORMATIV (LEGI, STRATEGII, HOTĂRÂRI) DE PARTICIPARE

PREVEDERI LEGALE	NICI O PREVEDERE	PREVEDERI LIMITATE	PREVEDERI MODERATE	PREVEDERI CALITATIVE; ÎN IMPLEMENTARE
Respectarea capacităților în evoluție	Nu există prevederi legale pentru ca tinerii să-și exprime punctele de vedere de custodie, tutelă, tratament medical, religie etc.	Dreptul de a exprima opinii de la vârsta de 15 ani și peste.	Dreptul de exprimare a opiniei de la vârsta de 10 ani în sus. Legea prevede vârste fixe atunci când adolescenții pot da consimțământul, de exemplu, adopției sau tratamentului medical.	Adolescenții au dreptul de a-și exprima opiniile de la cea mai fragedă vârstă posibilă - în funcție de capacitățile lor. În plus față de limitele de vârstă stabilite pentru consimțământ, legea prevede că adolescenții de sub acele vârste care pot demonstra competențe, pot, de asemenea, să dea consimțământul. Legea este înțeleasă și pusă în aplicare.
Mecanismele de soluționare a conflictelor	Nu există nici un mecanism de feedback și soluționare.	Procedurile de reclamații din centrele urbane accesibile anumitor tineri. Mecanismele de urmărire nu sunt eficiente.	Procedurile de reclamații disponibile pe scară largă. Mecanismele de urmărire, trimitere și reacție funcționează bine în anumite domenii.	Procedurile de reclamații sunt impuse de lege și sunt ușor accesibile tuturor tinerilor. Mecanismele de urmărire, trimitere și răspuns sunt bine stabilite, accesibile și eficiente.
Protecția tinerilor	Nu există nici o procedură de protecție a tinerilor, prevăzută de legislație.	Nu există nici o cerință legală ca opinia tinerilor să fie ascultată.	Legea prevede că tinerii trebuie ascultați prin intermediul unei organizații sau reprezentant.	Legea prevede că tinerii trebuie ascultați direct, la toate etapele procedurii de protecție a drepturilor sale și acest lucru este implementat.
Tinerii în tutela adulților	Toate deciziile sunt luate de adulți, fără implicarea adolescenților.	Îndrumări pentru a încuraja ascultarea tinerilor sunt, dar nu există un drept explicit pentru a fi auziți.	Legea cere ca sunt consultați tinerii în toate problemele care îi interesează și opiniilor lor li se acordă ponderea corespunzătoare, dar nu este implementată pe scară largă.	Legea cere ca adolescenții să fie consultați cu privire la toate problemele care îi interesează și că punctele lor de vedere sunt ascultate cu atenție. Oficialii din instituții și alți profesioniști, au pregătire pentru a asculta tinerii și pentru a aplica învățătura în practică.
Școli Democratice	Nu există consilii ale elevilor.	Consilii pentru elevi există în unele școli experimentale. Cei mai buni elevi sunt numiți de profesori. Elevii dezbate probleme, dar nu au nici o influență asupra deciziilor finale.	Consiliile elevilor sunt larg răspândite în școli. Membrii consiliilor sunt aleși de către elevi. Puterea de decizie a elevilor este limitată.	Consilii obligatorii de elevi și comitete de conducere școlare, în care elevii au un control real asupra deciziilor importante. Consiliile elevilor sunt pe deplin reprezentative pentru elevi.
Responsabili părinți	Părinții au autoritate completă asupra copiilor lor.	Legea oferă o anumită protecție împotriva abuzului în familie.	Încurajarea guvernului față de o educație mai democratică și unele cursuri de educație parentală.	Legea definește responsabilitățile părintești și prevede că părinții trebuie să se consulte cu copiii atunci când iau decizii care îi afectează.

2. EVALUAREA DREPTULUI LA ACCES LA INFORMAȚIE

	NU EXISTĂ ACCES	ACCES LIMITAT LA INFORMAȚIE	ACCES MODERAT LA INFORMAȚIE	ACCES DEPLIN LA INFORMAȚIE
Educație gratuită și obligatorie	Educația nu este gratuită și este obligatorie doar la nivel primar.	Educație primară obligatorie și gratuită.	Învățământul primar și secundar gratuit și obligatoriu, dar scăzut de înscriere, participare și finalizare.	Învățământul primar și secundar gratuit și obligatoriu și pe calea îndeplinirii Obiectivelor de Dezvoltare Sustenabilă pentru fete și băieți.
Dreptul la informație	Nici o lege nu garantează drepturile de informare. Accesul public la documentele guvernamentale este extrem de limitat.	Accesul public la documentele guvernamentale este limitat, dar se extinde.	Legislația privind accesul publicului la informații este în vigoare, însă în practică este dificil să se obțină documente guvernamentale.	Documentele guvernamentale sunt ușor accesibile publicului.
Accesul la informații independente dintr-o gamă largă de surse	Tinerii nu au acces la informații.	Accesul tinerilor la informație este în mare măsură limitat la tinerii cu oportunități, în zonele urbane.	Tinerii au acces la o serie de informații, dar există diferențe mari între tineri.	Toți băieții și fetele au acces la o gamă largă de informații din diverse surse: radio, televiziune, biblioteci, cărți, presă, internet, linii de asistență.
Informații disponibile în formate adecvate și prietenoase pentru tineri	Nu sunt disponibile informații prietenoase tinerilor.	Câteva documente sunt disponibile în formate adecvate pentru tineri - de obicei doar un format pentru toți tinerii.	Informațiile prietenoase pentru tineri sunt disponibile pe scară largă.	Informațiile sunt disponibile cu ușurință în formatele prietenoase tinerilor și persoanelor cu dizabilități care sunt potrivite pentru tineri de vârste diferite. Departamentele guvernului sunt mandatate să producă documente cheie pe înțelesul tinerilor și pentru persoanele cu dizabilități.
Educația pentru drepturile omului este inclusă în curriculum	Niciunul dintre drepturile omului nu face parte din curriculumul educațional.	Dorința de a lua în considerare includerea drepturilor omului în programa școlară, dar nu a fost întreprinsă nicio acțiune.	Drepturile omului în curriculum, dar predate doar în număr limitat de școli.	Drepturile omului incluse în curriculum, sunt instruiți cadrele didactice și se oferă resurse didactice
Conștientizare a drepturilor	Tinerii au o lipsă de cunoștințe de bază într-o gamă largă de domenii.	Mai bine, mai ales copii mai mari în zonele urbane au cunoștințe despre drepturile lor, sexualitatea, HIV și SIDA și metodele contraceptive.	Majoritatea copiilor au cunoștințe despre drepturile lor, sexualitatea, HIV și SIDA și metodele contraceptive.	Toți tinerii au cunoștințe adecvate despre drepturile, sexualitatea, HIV și SIDA și metode contraceptive și cum să realizeze aceste drepturi.

3. EVALUAREA CONȘTIENTIZĂRII PRIVIND DREPTURILE CIVILE ALE ADOLESCENȚILOR

	FĂRĂ CONȘTIENTIZARE	CONȘTIENTIZARE LIMITATĂ	CONȘTIENTIZARE MODERATĂ	CONȘTIENTIZARE ÎNALTĂ
Instruirea drepturilor copilului/tinerilor pentru profesioniștii care lucrează cu tinerii	Nu există instruirii în acest domeniu	Unele ateliere despre drepturile copilului sunt desfășurate pentru unele grupuri profesionale.	Niște cursuri pentru profesioniști încep să introducă formarea în domeniul drepturilor copilului.	Toate pregătirile inițiale și în timpul serviciului pentru profesioniștii care lucrează cu și pentru tineri includ drepturile copilului/tinerilor, precum și dezvoltarea competențelor pentru evaluarea capacității.
Programe pentru educația părinților	Nu sunt programe disponibile	Unele organizații non-guvernamentale și ale societății civile oferă educație parentală.	Guvernul oferă organizațiilor societății civile resurse limitate pentru a dezvolta programe de educație parentală.	Guvernul a susținut dezvoltarea și difuzarea programelor de educație parentală în toate zonele țării.
Conștientizarea a drepturilor de participare ale tinerilor de către factorii de decizie politică	Factorii de decizie politică nu sunt informați sau instruiți în domeniul drepturilor copilului /tinerilor și nu se așteaptă să implice tinerii în orice proces de elaborare a politicilor.	Formare voluntară este oferită factorilor de decizie politică. Inițiative individuale de implicare a tinerilor în procesul de elaborare a politicilor.	Factorii de decizie din cadrul departamentelor guvernamentale cu responsabilitate directă față de copii și tineri (de exemplu, sănătatea și educația) sunt instruiți în domeniul drepturilor copilului și se așteaptă să se consulte cu tinerii cu privire la politicile majore.	Factorii de decizie din cadrul guvernelor la nivel local și național sunt instruiți în drepturile copiilor/ tinerilor și cu indicații clare din partea guvernului cu privire la obligația de a introduce și sprijini participarea tinerilor la elaborarea politicilor.

4. EVALUAREA OPORTUNITĂȚILOR DE INFLUENȚĂ A AGENDEI PUBLICE

	NU ESTE INFLUENȚĂ	INFLUENȚĂ LIMITATĂ	INFLUENȚĂ MODERATĂ	INFLUENȚĂ DEPLINĂ
Consultare privind legislația, politicile publice, serviciile și alocarea resurselor	Tinerii nu sunt deloc consultați.	Se fac unele consultări cu câțiva tineri privind unele politici.	Opiniile fetelor și băieților sunt adunate sistematic în legătură cu majoritatea politicilor care afectează tinerii.	Dezvoltarea a tuturor legilor, politicilor și serviciilor care afectează tinerii trebuie să ia în considerare opiniile tinerilor.
Tinerii pot oferi feedback privind calitatea, accesibilitatea și oportunitatea serviciilor publice	Tinerilor nu li se oferă oportunități de feedback cu privire la serviciile publice.	Unele servicii locale de sănătate, educație și asistență socială oferă mecanisme de plângere.	Sunt necesare servicii publice să stabilească sisteme de feedback, inclusiv formulare de evaluare, anchete și mecanisme de reclamații.	Serviciile publice implementează sisteme de feedback eficiente, inclusiv formularele de evaluare, anchetele și mecanismele de reclamații.
Mecanismele de audit și de inspecție	Factorii de decizie politică nu sunt informați sau	Formare voluntară este oferit factorilor de decizie politică.	Factorii de decizie din cadrul departamentelor guvernamentale cu	Factorii de decizie din cadrul guvernelor la nivel local și național sunt instruiți în

4. EVALUAREA OPORTUNITĂȚILOR DE INFLUENȚĂ A AGENDEI PUBLICE

implică tinerii sistematic.	instruiți în domeniul drepturilor tinerilor și nu se așteaptă să implice tinerii în orice proces de elaborare a politicilor.	Inițiative individuale de implicare a tinerilor în procesul de elaborare a politicilor există.	responsabilitate directă față de tineri (de exemplu, sănătatea și educația) sunt instruiți în domeniul drepturilor tinerilor și se așteaptă să se consulte cu tinerii cu privire la politicile majore.	drepturile copiilor/tinerilor și au indicații clare din partea guvernului cu privire la obligația de a introduce și sprijini participarea copiilor/tinerilor la elaborarea politicilor.
Reprezentarea copiilor/ tinerilor în organele de guvernare la nivel local și național	Tinerii/copiii nu sunt reprezentați.	Există câteva consilii pentru tineret și parlamente pentru copii, dar adesea nu sunt susținute de foarte mult timp.	Au fost dezvoltate o serie de mecanisme eficiente pentru reprezentarea tinerilor la nivel local și național și sunt răspândite în întreaga țară.	Organele locale și naționale de guvernare sunt mandatate prin lege pentru a avea tineri reprezentați.
Dreptul de a stabili organizații conduse de copii/tineri	Tinerii sunt împiedicați să se formeze prin lege asociațiile lor. Lucrătorii tineri sunt împiedicați să se alăture sindicatelor.	Legislația le permite tinerilor să formeze propriile asociații, dar procedurile birocratice îngreunează foarte mult tinerii să-și înregistreze în mod oficial asociațiile.	Procedurile de înființare și înregistrare a asociațiilor conduse de tineri au fost simplificate, rezultând o creștere constantă a numărului de asociații înregistrate de tineri.	Tinerii au dreptul, prin lege, să-și formeze propriile asociații și să se alăture uniunilor. Departamentele guvernamentale responsabile procesează cererile pentru asociațiile conduse de tineri într-o manieră profesională și rapidă.
Existența organizațiilor conduse de tineri	Nu există organizații conduse de tineri.	Numai câteva tipuri de asociații conduse de tineri sunt active, mai ales pentru perioade scurte de timp.	Numărul crescut și diversitatea asociațiilor conduse de tineri.	Numărul mare de tipuri diferite de asociații conduse de tineri sunt active și eficiente în țară.
Respectarea dreptului tinerilor de a-și organiza propriile organizații	Asociațiile pentru tineri sunt complet controlate de adulți.	Adulții stabilesc agenda organizațiilor pentru tineri și iau toate deciziile importante.	Fetele și băieții au pus ceva de completat ordinea de zi. Adulții ascultă opiniile copiilor, dar păstrează cuvântul final pentru deciziile organizațiilor.	Asociațiile conduse de tineri primesc sprijin, sfaturi și resursele organizațiilor societății civile adulte fără a se amesteca în deciziile lor interne.
Acces la media pentru comunicare publică	Nu există oportunități pentru tineri să utilizeze mediile de difuzare pentru a-și comunica opiniile.	Există câteva proiecte care sprijină tinerii jurnaliști și reporteri.	Există un număr tot mai mare de oportunități pentru tineri pentru a-și difuza opiniile. Accesul la aceste oportunități este concentrat asupra tinerilor mai bine pregătiți în mediul urban.	Oportunități pentru tineri de a utiliza mijloacele de difuzare pentru a-și comunica propriile opinii sunt ușor disponibile pentru majoritatea fetelor și băieților (radio, ziare, TIC, televiziune).
Accesul la tehnologii informaționale și comunicațiilor (TIC)	Nu este disponibil accesul.	Doar tinerii proveniți din familii mai bune, mai ales în zonele urbane, au acces la TIC..	Peste 50-70% din tinerii din țară au acces la TIC.	Toți băieții și fetele au acces la TIC.

5. EVALUAREA RESPECTĂRII DREPTULUI LA PARTICIPARE A TINERILOR ÎN VIAȚA DE ZI CU ZI

	NU EXISTĂ PARTICIPARE ÎN VIAȚA DE ZI CU ZI	PARTICIPARE LIMITATĂ	PARTICIPARE MODERATĂ	GRAD ÎNALT DE PARTICIPARE
Tinerii sunt ascultați în propriile familii	Părinții nu ascultă sau nu se consultă cu tinerii despre opiniile lor.	Părinții consultă băieții adolescenți mai mari cu privire la unele decizii importante.	Părinții consultă băieții și fetele în anumite decizii.	Părinții implică în mod regulat toți copiii, inclusiv copiii foarte mici, în deciziile din cadrul familiei.
Școli prietenoase și participative pentru tineri	Nu există metode de învățare și de predare centrate pe elev.	Nu există metode de învățare și de predare centrate pe elev. Câteva școli experimentează metode de predare centrate pe elev.	Metodele de învățare și de predare centrate pe elev au fost promovate pe scară largă în țară.	Metodele de predare centrate pe elev sunt obligatorii în toate școlile.
Accesul la servicii confidențiale de sănătate	Nu sunt disponibile servicii confidențiale. Toți copiii trebuie să primească consimțământul părinților pentru accesul la îngrijiri medicale.	Centrele individuale de sănătate oferă servicii adolescenților, însă nu există politici clare privind confidențialitatea.	Unele servicii gratuite și confidențiale, prietenoase tinerilor, disponibile în zonele urbane.	Serviciile confidențiale gratuite, accesibile, accesibile tinerilor, disponibile pe întreg teritoriul țării și publicate pe scară largă.
Tinerii sunt consultați în procesele de luare a deciziilor cu privire la propria lor asistență medicală, în concordanță cu capacitățile lor în evoluție	Niciun tânăr sub 18 ani nu este consultat sau implicat în luarea deciziilor privind asistența medicală.	Unii medici practicieni individuali se consultă cu tinerii, însă nu există nicio politică.	Medicii sunt încurajați să implice tinerii în propria sănătate / există o politică, dar nu este oferită nici o formare și implementare a acesteia.	A fost elaborată o politică care impune personalul medical să implice tinerii în sănătatea proprie pe cât posibil. Sunt furnizate informații adecvate vârstei, precum și instruirea pentru toți profesioniștii din domeniul sănătății cu privire la aplicarea politicii.
Tinerii participă la activități din cadrul comunităților locale	O minoritate foarte mică (mai puțin de 10%).	O mică minoritate (10-30%).	O minoritate (20-50%).	Majoritatea tinerilor se angajează voluntar în mod regulat și participă la activități sociale, culturale sau activități de mediu.
Orașe sau comunități prietenoase tinerilor	Nu există strategii pentru a dezvolta orașe sau comunități favorabile tinerilor.	Inițiative la scară mică pentru a crea medii prietenoase pentru tineri într-un număr limitat de comunități.	Cele mai multe orașe au început să exploreze strategiile pentru implicarea tinerilor în dezvoltarea mediilor prietenoase acestora.	O strategie națională cuprinzătoare este pusă în aplicare, în parteneriat cu tinerii, pentru a crea orașe și comunități favorabile tinerilor.

INSTRUMENTUL 3.2 MATRICE PENTRU EVALUAREA SCOPULUI PARTICIPĂRII TINERILOR

Această matrice poate fi utilizată pentru a evalua atât implicarea tinerilor în orice proces, cât și natura implicării acestora în acest proces.

MATRICE PENTRU EVALUAREA SCOPULUI PARTICIPĂRII TINERILOR

	TINERII NU SUNT IMPLICAȚI	CONSULTATIV	COLABORATIV	INIȚIAT, CONDUS DE TINERI
Analiza situației		Opiniile tinerilor sunt solicitate cu excepția proiectării și procesul de colectare a informațiilor, precum și analiza sunt efectuate de adulți.	Tinerii sunt invitați să contribuie la proiectarea metodologiei, iar opiniile acestora sunt căutate atât pentru colectarea datelor, cât și pentru analiza datelor.	Tinerii fac cercetări proprii împreună cu alți tineri pentru a identifica problemele care prezintă motive de îngrijorare.
Planificare strategică		Planificarea ia în considerare problemele ridicate de tineri în identificarea problemelor cheie.	Tinerii sunt implicați și contribuie la programele care trebuie prioritizate și dezvoltate.	Tinerii identifică și determină ce programe ar dori să fie dezvoltate.
Dezvoltarea și design-ul		Tinerii sunt consultați pe marginea ideilor concepute de adulți.	Tinerii lucrează cu adulții la proiectarea programului și deciziile care vor avea loc și cine ar trebui să fie implicat.	Tinerii lucrează împreună pentru a-și crea propriul program.
programelor Implementare		Tinerii sunt invitați să participe, de exemplu, la realizarea unui program de educație de la egal la egal.	Tinerii lucrează cu adulții la punerea în aplicare a programului, de exemplu, să comunice ceea ce programul urmărește să obțină și să participe la activitățile programului.	Tinerii se organizează și gestionează programul și au responsabilitatea deplină pentru implementarea acestuia.
Monitorizare și evaluare		Tinerii sunt consultați dacă programul a reușit să-și atingă obiectivele.	Tinerii colaborează cu adulții în dezvoltarea criteriilor de evaluare a programului și sunt consultați dacă programul a reușit să-și atingă obiectivele.	Tinerii determină ce trebuie evaluat și, cu sprijinul adulților, efectuează evaluarea programului.

INSTRUMENTUL 3.3 MATRICE PENTRU EVALUAREA CALITĂȚII PARTICIPĂRII TINERILOR

Această matrice poate fi utilizată pentru a identifica măsura în care au fost respectate cerințele de bază pentru o participare etică și semnificativă a tinerilor. Imaginea de ansamblu va oferi orientări clare cu privire la ceea ce trebuie îmbunătățit și cum trebuie.

MATRICE PENTRU EVALUAREA CALITĂȚII PARTICIPĂRII TINERILOR

CERINȚE ȘI STANDARDE	STANDARDUL NU SE CONSIDERĂ	CONȘTIENTIZAT, DAR NU ESTE APLICAT	EFORTURI DE SOLUȚIONARE EXISTĂ; DAR NU SUNT PROCESE SISTEMATICE	STANDARD IMPLEMENTAT ȘI MONITORIZAT
1: Participarea este transparentă și informativă				
Tinerii înțeleg despre ce este vorba programul și se simt încrezători și informați despre natura și amploarea participării lor.				
Rolul și responsabilitățile tuturor celor implicați sunt clar definite și înțelese.				
Obiectivele și indicatorii sunt conveniți clar cu tinerii în cauză.				
2: Participarea este voluntară				
Toți tinerii participanți au acceptat voluntar și fără forță să participe la acest proces.				
Tinerilor li se acordă timp să ia în considerare implicarea lor.				
Tinerii se pot retrage în orice moment, dacă doresc.				
3: Participarea este bazată pe respect				
Angajamentele de timp ale tânărului sunt respectate și acomodate agendei.				
Modalitățile de lucru și metodele de implicare încorporează și se bazează pe structurile, cunoștințele și practicile locale și țin seama de practicile sociale, economice și culturale.				
Sprijinul pentru adulții cheie din viața tinerilor este câștigat pentru a asigura o încurajare și o asistență sporită pentru participarea tinerilor.				
4: Participarea este relevantă				
Problemele sunt relevante pentru viața tinerilor.				
Tinerii nu se simt presați de lucrătorii de sprijin adulți pentru a participa la procese pe care nu le percep ca fiind importante sau relevante pentru viața lor.				

5: Participarea este prietenoasă tinerilor				
Modalitățile de lucru sunt dezvoltate în parteneriat cu tinerii și construiesc stima de sine și încrederea în sine a băieților și a fetelor de diferite vârste și abilități.				
Sunt asigurate suficiente resurse și timp pentru participarea la calitate, iar tinerii sunt susținuți în mod corespunzător să se pregătească pentru participarea lor.				
Locurile de întâlnire a tinerilor sunt prietenoase și sunt medii în care fetele și băieții se simt relaxați și confortabili și au acces la facilitățile de care au nevoie. Locurile de întâlnire sunt accesibile tinerilor cu dizabilități.				
Tinerilor li se pune întrebarea ce informații au nevoie, iar informațiile accesibile sunt împărtășite în timp util tinerilor, în formate prietenoase lor și în limbi pe care le înțeleg tinerii, inclusiv tinerii cu deficiențe vizuale sau de auz.				
Recunoașterea este dată de necesitatea ca participarea să fie distractivă și plăcută.				
6: Participarea este incluzivă				
Toți tinerii au șanse egale de a participa și de a-și exprima opiniile prin sisteme care asigură că nu sunt discriminați pe motive de vârstă, rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau de altă natură, origine națională, etnică sau socială, invaliditate, naștere sau alt statut.				
Sunt depuse eforturi pentru a asigura participarea egală a tuturor tinerilor în concordanță cu capacitățile lor în evoluție.				
Cei care lucrează cu tinerii facilitează un mediu nediscriminatoriu și incluziv.				
Măsurile de discriminare pozitivă sunt introduse acolo unde sunt necesare pentru a asigura incluziunea egală a tuturor tinerilor.				
Adulții cu influență sunt angajați pentru a obține sprijin familial și comunitar pentru participarea grupurilor discriminate.				
Inițiativa este sensibilă la contextul cultural al tuturor copiilor participanți, într-un cadru al drepturilor universale.				

7: Participarea este susținută de instruire pentru adulți				
Toți membrii personalului și managerii sunt sensibili la participarea tinerilor și se dedică participării tinerilor.				
Personalul are pregătire corespunzătoare, instrumentele, sprijinul pentru coordonare și alte oportunități de dezvoltare în practica participativă, pentru a le permite să lucreze în mod eficient și cu încredere cu tinerii de vârste și abilități diferite.				
Personalul evaluează în mod regulat participarea. Personalul este capabil să exprime orice opinii sau neliniște despre implicarea tinerilor, în speranța că acestea vor fi abordate într-un mod constructiv.				
8: Participarea este sigură și sensibilă la risc				
Aceste standarde sunt utilizate împreună cu politicile de protecție ale tinerilor/copilului ale agențiilor, care sunt bine comunicate și înțelese de toți membrii personalului implicat în acest proces.				
Drepturile de protecție ale tinerilor sunt esențiale în modul în care participarea copiilor este planificată și organizată.				
Tinerii implicați în munca de participare sunt conștienți de dreptul lor de a fi în siguranță față de abuz și știu unde să se adreseze dacă este necesar.				
O evaluare atentă a riscurilor asociate participării tinerilor la discuții, campanii sau advocacy. În funcție de riscurile identificate, pot fi necesare măsuri pentru a proteja identitatea tinerilor sau pentru a oferi măsuri ulterioare, pentru a oferi protecție (de exemplu, pentru a asigura reintegrarea în siguranță în comunitățile lor).				
Consimțământul este obținut pentru utilizarea tuturor informațiilor furnizate de către tineri, iar informațiile identificate ca fiind confidențiale sunt protejate în orice moment.				
Tinerii implicați în activități participative au acces la o procedură de reclamații sigură și confidențială cu privire la orice aspect legat de implicarea lor.				
Nu pot fi realizate sau publicate fotografii, videoclipuri sau imagini digitale ale unui tânăr, fără consimțământul explicit al acelui tânăr pentru o anumită utilizare.				

Dacă nu se convine altfel, nu trebuie să fie posibilă urmărirea informațiilor primite de la individ / grupuri de tineri.				
9: Participarea responsabilizează				
Tinerii sunt sprijiniți să participe la procesele ce urmează după participare și evaluarea acestora.				
Activitatea post-participare și evaluarea sunt abordate în timpul etapelor de planificare, ca parte integrantă a oricărei inițiative de participare.				
Toți tinerii implicați primesc feedback rapid și clar asupra impactului implicării lor, rezultatul oricăror decizii / pașii următori și valoarea implicării acestora.				
Sunt recunoscute greșelile identificate prin evaluare și angajamentele cu privire la modul în care lecțiile învățate vor fi utilizate pentru a îmbunătăți procesele participative în viitor.				
Adulții evaluează modul în care au tradus și au implementat prioritățile și recomandările tinerilor în politicile, strategiile și programele lor.				
Sustenabilitatea sprijinului este discutată cu tinerii. Adulții oferă feedback clar tinerilor privind gradul / limita angajamentului lor de a sprijini inițiativele și organizațiile în curs de desfășurare ale tinerilor. Dacă sprijinul permanent nu este posibil, adulții oferă tinerilor resurse și sprijin pentru a lua legătura cu alte agenții care le pot sprijini				
Tinerii sunt sprijiniți să participe la procesele post-participare și evaluare.				

INSTRUMENTUL 3.4 LISTA INDICATORILOR DE REZULTAT

Această matrice oferă un cadru ilustrativ ca ghid în monitorizarea rezultatelor asociate participării tinerilor pentru fiecare dintre părțile interesate (organizații, lucrători, tineri). Ar trebui să fie adaptată pentru fiecare intervenție pe baza rezultatelor anticipate. Acesta poate fi folosit în timpul și la sfârșitul programului pentru a măsura dacă aceste obiective au fost atinse și ce trebuie schimbat pentru a îmbunătăți politicile/programele/proiectele locale.

1. REZULTATELE PROCESELOR

EFECTE	REGRES	NICI UN PROGRES	PUȚIN PROGRES	PROGRES SUBSTANȚIAL
Asupra tinerilor				
Competențe și cunoștințe noi				
Creșterea respectului de sine și a încrederii de sine				
Nivelul de conștientizare a drepturilor				
Sentiment de eficacitate și împuternicire				

Asupra părinților și personalului				
Conștientizare crescută a drepturilor adolescenților/ tinerilor				
Conștientizarea capacităților tinerilor				
O mai bună înțelegere a importanței ascultării tinerilor				
Dorința de a se consulta cu tinerii				
Sensibilitate mai mare la drepturile și nevoile tinerilor				
Calitatea îmbunătățită a relațiilor cu tinerii				
Asupra instituțiilor				
Schimbarea culturii organizaționale către un respect mai mare al drepturilor tinerilor				
Dorința personalului de a reconsidera balanțele de putere				
Participarea tinerilor a fost integrată în toate domeniile				
Modificări în programe/politici/proiecte pentru a reflecta preocupările și prioritățile tinerilor				
Asupra comunității locale				
Statutul îmbunătățit al tinerilor în comunitate				

2. REZULTATE EXTERNE SAU STRUCTURALE

(doar ilustrativ - fiecare inițiativă (program/proiect/politică publică) ar trebui să-și identifice propriile obiective și rezultatele dorite)

REZULTAT	SCHIMBARE NEGATIVĂ/ DAUNE CAUZATE DE PARTICIPARE	NICI O SCHIMBARE	REZULTATE IMEDIATE / SCHIMBAREA NUMAI PENTRU UNELE PĂRȚI INTERESATE / FĂRĂ SUSTENABILITATE	SCHIMBĂRI SEMNIFICATIVE ȘI DURABILE, CONȘTIENTIZATE DE TINERI ȘI ADULȚI
Reforma legală/a politicilor				
Vârsta căsătoriei este ridicată.				
Pedeapsa corporală în familie și în toate celelalte medii este stopată.				
Dreptul tinerilor la accesul la consiliere și consiliere medicală confidențială este asigurat.				
Învățământul primar și secundar este obligatoriu și liber.				
Legislația privind munca tinerilor este introdusă, pusă în aplicare și monitorizată în dialog cu tinerii.				

Conștientizarea drepturilor tinerilor

Tinerii au cunoștințe despre drepturile lor și cum să le realizeze.

Educația pentru drepturile omului este inclusă în curriculumul școlar.

Factorii de decizie politici sunt sensibili și conștienți de dreptul tinerilor la participare.

Oportunități de a influența deciziile publice

Tinerii sunt consultați cu privire la legislație, politicile, serviciile și alocările de resurse la nivel local și național.

Tinerii sunt reprezentați în organele de guvernare locale și naționale.

Tinerii au dreptul de a-și stabili propriile organizații.

Tinerii au oportunitatea de a utiliza în masă platformele mass-media online pentru a-și comunica opiniile.

Angajament politic pentru respectarea drepturilor tinerilor

Autoritățile publice oferă un buget transparent care indică nivelurile de cheltuieli pentru tineri

Politicile de protecție socială se adresează și sunt informate cu privire la drepturile și nevoile tinerilor.

Respectarea drepturilor în viața de zi cu zi a tinerilor

Școlile oferă un mediu de învățare participativ pentru tineri.

Tinerii sunt implicați în procesele de luare a deciziilor cu privire la propria lor asistență medicală, în concordanță cu capacitățile lor în evoluție.

Tinerii pot avea acces la servicii confidențiale de sănătate, servicii de îngrijire, inclusiv îngrijirea sănătății reproductive.

Tinerii participă la acțiunile comunității locale sau procesele decizionale.

Sunt introduse orașe și comunități prietenoase tinerilor.

Școlile oferă un mediu de învățare participativă pentru tineri.

ANEXE

ANEXA 3.1 OPORTUNITĂȚI PENTRU PARTICIPARE A TINERILOR LA NIVEL LOCAL

Există multe modele și oportunități pentru implicarea copiilor. Abordarea luată va depinde de natura comunității locale, de problemele în cauză, de mediul cultural și de orice structură sau mecanisme existente disponibile. Lista de oportunități include următoarele:

LOCAL	
Organizații și inițiative conduse de tineri	Tinerii au nevoie de oportunitatea de a se organiza între ei pentru a identifica problemele care îi interesează și pentru a determina cum să le soluționeze. Facilitarea și consolidarea organizațiilor pentru tineri și rețelele acestora s-a dovedit a fi o strategie eficientă pentru a ajuta copiii și tinerii să devină cetățeni activi, oferindu-le experiența democrației și sporind puterea de a-și revendica drepturile. Astfel de organizații oferă tinerilor posibilitatea de a se uni pentru a împărtăși experiențele lor, a accesa informații și a analiza problemele și relațiile de putere care îi afectează. Prin participarea și organizarea lor, tinerii și-au mărit gradul de realizare a drepturilor lor la protecție, dezvoltare și supraviețuire [Jason Hart, Understanding and Evaluating Children's Participation in Development] și au contribuit la dezvoltarea comunității și la procesele de dezvoltare și de pace mai largi.[Inter-Agency Working Group on Children's Participation, Operations Manual on Children's Participation in Consultations] Crearea de rețele între organizațiile conduse de tineri ar trebui încurajată în mod activ să crească oportunitățile de învățare și platforme comune pentru advocacy colective.
Reprezentarea pe lângă organismele locale responsabile de gestionarea problemelor locale	Comisiile locale care se ocupă, de exemplu, de educație, gestionarea mediului, locuințe, protecția copilului și conservarea și utilizarea apei ar trebui să includă reprezentanți ai organizațiilor conduse de tineret. În plus, tinerii pot juca un rol-cheie în gestionarea și actualizarea datelor și informațiilor legate de comunitatea locală. Angajamentul lor activ va permite îmbunătățirea planificării și monitorizării situației copiilor și tinerilor de către autoritățile locale.
Consultări specifice privind aspectele de politică locală	Astfel de consultări permit tinerilor în general sau anumitor grupuri de tineri să își comunice perspectivele. De exemplu, tinerii pot fi invitați să comenteze proiectarea parcurilor, a locurilor școlare, a unităților sanitare și a sistemelor de transport local pentru a asigura servicii mai adecvate; tinerii cu dizabilități ar putea fi implicați în efectuarea unui audit al accesibilității transportului local și a clădirilor; tinerii dintr-o gamă largă de vârstă ar putea fi implicați în determinarea modului în care un anumit domeniu este sigur pentru tineri și ce ar putea fi făcut pentru a reduce pericolele la care sunt expuși.
Operațiunile politicienilor sau consultări	Acestea pot crea oportunități suplimentare de comunicare. Consilierii locali sau membrii parlamentului pot organiza sesiuni specifice pentru tineri și pot face cunoscute unde și când acele sesiuni vor avea loc. De asemenea, ei pot efectua vizite la școală și universități pentru a auzi direct viziunea tinerilor.
Parlamente sau consilii municipale ale tinerilor sau copiilor	Aceste organisme creează oportunități de participare la luarea deciziilor și trebuie să fie gestionate de copii și tineri înșiși, cu sprijinul și facilitarea activă a adulților. Ei trebuie să aibă acces formal și regulat la organismele decizionale alese la nivel local și opiniile lor să fie respectate și luate în serios la acest nivel. Multe astfel de organisme au fost înființate, iar unele au fost alocate buget de cheltuieli pe probleme de interes local.
Cercetare pentru a oferi prestatorilor de servicii și politicilor	Cercetarea poate fi efectuată de către și cu tineri. Aceștia pot participa la identificarea necesităților despre o anumită dimensiune a vieții lor, la dezvoltarea întrebărilor și metodologiei de cercetare, la efectuarea anchetelor sau a interviurilor, la analizarea datelor și formularea de recomandări.
Inițiative media locale	Ar trebui oferite oportunități tinerilor pentru a-și dezvolta propriile ziare locale, pentru a-și conduce propriile programe de radio și pentru a contribui la mass-media. Aceste spații pentru tineri pot fi un mijloc de a le permite să împărtășească informații despre drepturi cu alți tineri, să sensibilizeze tinerii cu privire la problemele de importanță pentru tineri și campania pentru schimbările pe care le consideră necesare.

Educație de la egal la egal	Educația de la egal la egal permite tinerilor să furnizeze informații, sprijin și conștientizare altor tineri. Exemplele includ inițiative în care tinerii realizează programe de alfabetizare pentru tinerii care lucrează și trăiesc pe străzi și programe de educație pentru sănătate pentru a împărtăși informații despre HIV și SIDA sau despre igienă și salubritate.
Tinerii ca monitori sau auditori ai serviciilor locale	Tinerii pot fi implicați în investigarea serviciilor locale de sănătate, a poliției și a școlilor pentru a monitoriza dacă respectă principiile și standardele Convenției privind Protecția Copilului. Aceștia pot efectua investigații pentru a evalua dacă indicatorii au fost îndeplinite și apoi să se angajeze într-un dialog cu furnizorii de servicii pentru a-și împărtăși constatările și pentru a explora ce măsuri ar putea fi luate pentru a îmbunătăți rezultatele.
Dialog comunitar	Implicarea tinerilor în dialog cu ceilalți membri ai comunității poate fi o abordare eficientă a soluționării conflictelor, a consolidării rezistenței și a consolidării activităților culturale și comunitare. Un model pentru acest dialog sunt Cercurile de îngrijire în care guvernele locale, în parteneriat cu comunitățile locale, construiesc un cerc de îngrijire în jurul tinerilor (sau al altor grupuri vulnerabile) - de exemplu, familia, școala sau comunitatea.

ANEXA 3.2 MODALITĂȚI DE INTEGRARE A PARTICIPĂRII TINERILOR ÎN INSTITUȚII/ORGANIZAȚII

Participarea poate lua mai multe forme și implică tinerii în moduri diferite și la diferite niveluri. Există trei abordări ample privind integrarea participării tinerilor. Fiecare oferă un alt grad de oportunitate tinerilor de a influența aspectele care le afectează și fiecare este adecvat în circumstanțe diferite.

1. Participarea consultativă: Adulții caută opiniile tinerilor pentru a-și construi cunoștințele și înțelegerea vieții și a experienței lor. Se poate caracteriza ca:

- Inițiată de adulți
- Condușă și gestionată de adulți
- Lipsa posibilității ca tinerii să controleze rezultatele.

Deși nu transferă procesele de luare a deciziilor către tineri, participarea consultativă recunoaște faptul că tinerii au experiență și perspective care trebuie să informeze procesul decizional adult. Consultarea este un mijloc adecvat de a permite tinerilor să-și exprime opiniile atunci când desfășoară activități de cercetare, procese de planificare, elaborarea legislației, politicilor sau serviciilor, deciziilor care afectează tinerii în mod individual în familie, în îngrijirea medicală sau în educație sau atunci când tinerii sunt martori la proceduri administrative.

2. Participarea la nivel de colaborare: Există un grad mai mare de parteneriat între adulți și tineri și posibilitatea de a participa activ la orice etapă a unei decizii, inițiative, proiecte sau servicii. Se poate caracteriza ca:

- Inițiată de adulți
- Implicarea parteneriatului cu tinerii
- Împuternicirea tinerilor să influențeze sau să provoace atât procesul, cât și rezultatele
- Permite creșterii nivelurilor de acțiune auto-îndreptată de către tineri într-o perioadă de timp.

Participarea în colaborare ar putea include implicarea tinerilor în proiectarea și realizarea cercetării, dezvoltarea politicilor, educația și consilierea de la egal la egal, participarea la conferințe sau reprezentarea în consilii sau comitete. Deciziile individuale în cadrul familiei, în educație și în îngrijirea sănătății pot fi, de asemenea, mai degrabă de colaborare decât consultative, implicând mai mult tinerii în procesul de luare a deciziilor.

3. Participarea condusă de tineri: Tinerilor le este acordat spațiul și oportunitatea de a iniția activități și de a susține realizarea lor. Se caracterizează prin:

- Problemele de îngrijorare sunt identificate de tineri;
- Adulții servesc mai degrabă ca facilitatori decât lideri
- Tinerii sunt cei care controlează procesul.

Tinerii pot iniția acțiuni ca persoane fizice (de exemplu, în alegerea unei școli, solicitarea de consultanță medicală, solicitarea exercitării drepturilor prin intermediul instanțelor sau utilizarea mecanismelor de reclamație). De asemenea, pot iniția acțiuni la nivel de comunitate prin înființarea și gestionarea propriilor organizații în scopul analizei politice, promovării și sensibilizării; prin reprezentarea și educația de la egal la egal; și prin utilizarea și accesul la mass-media. Rolul adulților în participarea condusă de tineri este de a acționa ca facilitatori pentru a permite tinerilor să-și urmărească propriile obiective, furnizând informații, sfaturi și sprijin.

ANEXA 3.3

PREVEDERILE CODULUI EDUCAȚIEI CU PRIVIRE LA PARTICIPAREA TINERILOR

Deși participarea nu se regăsește printre noțiunile de bază (Art. 3) totuși, aceasta se regăsește în finalitățile educaționale (Art. 11), care stipulează că: „educația are ca finalitate principală formarea și dezvoltarea unui sistem de competențe, care include cunoștințe, abilități, atitudini și valori, ce permit **participarea activă a individului la viața socială și economică**”.

Codul prevede mecanisme explicite de participare a elevilor și studenților precum și a tinerilor ce urmează programe de formare continuă a adulților, în elaborarea și implementarea deciziilor. Formarea continuă a adulților include educația generală, prin care se asigură dezvoltarea generală a adulților sub aspect cul-tural, socioeconomic, tehnologic, ecologic, precum și formarea profesională continuă, ca proces de și dezvoltare a competențelor profesionale. Aceste mecanisme includ:

1.1. Învățământul general și profesional

- includerea în consiliul de administrare a instituției de învățământ general a unui elev, delegat de consiliul elevilor din instituție (Art. 49);
- posibilitatea de participare la ședințele consiliului administrativ a reprezentanților societății civile și a mediului de afaceri (Art. 49);
- conferirea elevilor dreptul de a fi aleși în structurile de conducere ale instituției de învățământ și să participe la evaluarea și promovarea calității învățământului (Art. 136);
- conferirea elevilor dreptul de a constitui asociații sau organizații care au drept scop apărarea intereselor lor și de aderare la acestea (Art. 136);
- conferirea elevilor dreptul de a constitui organe de autogovernanță (Art. 136);
- oferirea părinților dreptul de participare la întocmirea programului de activitate al instituției de învățământ; de alegere și de a fi ales în organele administrative și consultative ale instituției de învățământ; de înființare a asociațiilor filantropice ale părinților, având ca scop principal contribuirea la dezvoltarea instituției de învățământ (Art. 138).

1.2. Învățământul universitar

- includerea în componența senatelor universităților a reprezentanților studenților, aleși de formațiunile academice și asociațiile studențești (Art. 103);
- includerea în componența Consiliul de etică și management a unui reprezentant al asociațiilor și organizațiilor studențești și a unui reprezentant al societății civile (Art. 108);
- includerea în componența Consiliului de conducere a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare a câte un reprezentant al studenților și al mediului de afaceri (Art. 115);
- conferirea studenților dreptul de a fi aleși în structurile de conducere ale instituției de învățământ și să participe la evaluarea și promovarea calității învățământului (Art. 136);
- conferirea studenților dreptul de a constitui asociații sau organizații care au drept scop apărarea intereselor lor și de aderare la acestea (Art. 136);
- conferirea studenților dreptul de a constitui organe de autogovernanță (Art. 136);
- stipularea explicită prin lege că studenții trebuie să fie reprezentați în senat și în consiliul facultății în proporție de 1/4 din numărul total al membrilor acestor organe (Art. 136);

Aceste mecanisme create oferă posibilitate elevilor și studenților, membri ai structurilor sus menționate să participe la:

- evaluarea directorului instituției de învățământ (Art. 48) ;
- avizarea bugetului instituției, aprobarea planului de dezvoltare al instituției și gestionarea resurselor financiare provenite din alte surse decât cele bugetare (Art. 48);
- aprobarea componentei școlare a Planului-cadru la nivelul școlii;
- avizarea normelor de completare a claselor, numărul de clase și schema de încadrare a personalului didactic;
- consultarea curriculumului din instituțiile de învățământul superior care este aprobat de Senatul instituției de învățământ superior (Art. 95).
- evaluarea internă a procesului educațional și stabilirea formei de evaluare (Art. 96)
- aprobarea Planului strategic de dezvoltare instituțională a instituțiilor de învățământ superior (Art. 100);
- aprobarea metodologiilor și regulamentelor de organizare a activităților și programelor academice, de cercetare și creație artistică din cadrul instituției, de recrutare, angajare și evaluare a cadrelor didactice (Art. 100);
- aprobarea structurii organizatorice și funcționale a instituției de învățământ superior (Art. 100);
- monitorizarea și evaluarea activității rectorului, precum și modul de alegere a rectorului, în baza regulamentului cadru aprobat de Ministerul Educației (Art. 100);
- evaluarea personalului științifico-didactic (Art. 117).

ANEXA 3.4 PREVEDERILE LEGII CU PRIVIRE LA TINERET ÎN DOMENIUL PARTICIPĂRII TINERILOR

Un alt aspect foarte actual al legii cu privire la tineret constă în întemeierea ei pe principiul parității, principiu ce presupune luarea deciziilor prin comun acord între autoritățile publice și tineri, prin distribuirea egală a responsabilităților în bază de încredere și de respect reciproc.

Conform legii, principiile și parității vor fi transpuse în viață prin:

- consultarea organizațiilor de tineret, instituțiilor de lucru cu tinerii, altor structuri vizate în vederea elaborării, implementării și evaluării politicilor de tineret (Art. 9).
- susținerea creării structurilor de participare a tinerilor la nivel național și local, finanțarea acestora în limita bugetelor disponibile (Art. 6);
- implicarea tinerilor în procesul de elaborare, luare și implementare a deciziilor (Art. 6);
- susținerea financiară a inițiativelor tinerilor prin programe de granturi, desfășurate la nivel central și local, în limita bugetelor disponibile (Art. 6);
- dezvoltarea programelor de participare la procesele democratice prin asumarea responsabilității civice de către tineri și exercitarea drepturilor cetățenești (Art. 6);
- crearea de instituții publice responsabile de activitatea de tineret și de servicii publice deconcentrate în teritoriu (Art. 9);

Legea descrie structurile de participare a tinerilor ca forme de organizare a acestora, instruiți benevol și cu interese comune, pentru a participa și a contribui la viața publică (Art. 2). Astfel, orice activitate de tineret are la bază procese de participare voluntară a tinerilor.

1 | Formarea continuă este o componentă a învățării pe tot parcursul vieții, care asigură accesul continuu la știință, informație, cultură, în vederea adaptării flexibile a individului la noile realități socioeconomice în permanentă schimbare și în scopul dezvoltării competențelor necesare pentru activitatea profesională și socială.

Este demn de menționat că Legea cu privire la tineret, adoptată în anul 2016, prevede crearea unui cadru instituțional complex, care va include atât autorități administrative și instituții publice, cât și instituții reprezentative ale tinerilor, cu atribuții directe în asigurarea participării tinerilor în procesul decizional.

Astfel, conform legii, **la nivel local** sunt create:

- organe locale de specialitate în domeniul tineretului în forma organizatorică de subdiviziuni interioare, subordonate consiliilor raionale/municipale, Comitetului executiv al UTA Găgăuzia (Art. 12);
- centre de tineret, cu statut de serviciu de interes public (Art. 13);
- consilii locale ale tinerilor – structuri reprezentative ale tinerilor la nivel local, create la inițiativa tinerilor din comunitate, din regiune, care pot fi înregistrate ca organizații necomerciale doar cu avizul autorității publice centrale pentru tineret, dacă membrii sunt desemnați pentru o anumită perioadă de către tineri, urmare alegerilor, prin vot universal, direct, egal, liber exprimat (Art. 15).
- Comisii pentru politici de tineret care au un rol consultativ în vederea elaborării, implementării, monitorizării și evaluării politicilor la nivel central și local;
- Structuri neformale de participare a tinerilor, care se creează benevol și activează în interesele tinerilor (Art. 16).

La **nivel internațional** legea susține participarea și reprezentarea tinerilor în activitatea instituțiilor europene și internaționale și participarea tinerilor în cadrul programelor și al schimburilor internaționale de tineret (Art. 9).

Principiile participării semnificative a tinerilor se regăsesc și în cadrul Regulamentului Cadru de activitate a Consiliilor de tineret, care stabilesc că participarea tinerilor trebuie să fie:

- **transparentă** – toate activitățile Consiliului trebuie să fie aduse la cunoștința tinerilor din comunitate;
- **nediscriminatorie** – Consiliul implică tineri, fără nici o discriminare, indiferent de rasă, culoarea, sexul, limbă, religia, opinia publică sau altă opinie a acestora, a părinților sau a reprezentanților legali, de originea lor națională, etnică sau socială, de situația lor materială, de incapacitatea lor, de nașterea lor sau de altă situație.
- **încurajeze participarea tinerilor** – Consiliul încurajează activități ale tinerilor desfășurate pe bază de voluntariat;
- **presupună dezvoltarea de parteneriate la nivel local, național și internațional** – activitățile Consiliului se realizează în colaborare și parteneriat cu autoritățile publice locale și alți actori sociali din comunitate și din afara ei.

ANEXA 3.5

PREVEDERILE STRATEGIEI NAȚIONALE PENTRU DEZVOLTAREA SECTORULUI DE TINERET 2014-2020 ÎN DOMENIUL PARTICIPĂRII TINERILOR

Este semnificativ faptul că din cele patru priorități de intervenție pe care se focusează Strategia, prima din ele este participarea tinerilor, obiectivul general al acestei direcții prioritare fiind creșterea nivelului de implicare a tinerilor în procesul de consolidare a democrației participative.

În cadrul obiectivului general ce prevede creșterea nivelului de implicare a tinerilor sunt formulate următoarele sub-priorități și obiective specifice, ce au o legătură directă cu participarea tinerilor în procesul decizional:

Tabelul 1. Obiectivele specifice și rezultatele așteptate cu privire la prioritatea I – Participarea Tinerilor (SNSDT 2020)

Sub-priorități și obiective specifice	↔ perfecționarea cadrului legal ce ar asigura participarea tinerilor, inclusiv a celor cu oportunități reduse, în toate procesele decizionale; ↔ sporirea nivelului de activism civic al tinerilor; ↔ consolidarea consiliilor locale ale tinerilor.
Rezultatele așteptate și indicatori	↔ tineri implicați în procesul de luare a deciziilor la nivel local de către cel puțin 30% din autoritățile administrației publice locale de nivelul întâi; ↔ cel puțin 30% din tineri asociați și activ implicați în structuri formale și neformale; ↔ cel puțin 60% din tineri din populația activă conștienți de importanța participării la vot și implicați direct în acest proces; ↔ consilii locale ale tinerilor ce activează în baza unui mecanism de reglementare și bună guvernare, având la bază un parteneriat consolidat cu autoritățile administrației publice locale; ↔ rețele raionale ale consiliilor locale ale tinerilor în toate regiunile țării funcționale; ↔ până la finele anului 2018, consilii locale ale tinerilor reprezentate de o rețea națională consolidată; ↔ consilii locale ale tinerilor ce dispun de instrumente de asigurare a durabilității financiare, inclusiv din partea statului; ↔ cel puțin 40% din tinerii cu vârsta între 13 și 18 ani, inclusiv cei cu oportunități reduse, implicați în activitatea consiliilor locale ale tinerilor.

ANEXA 3.6 SCARA PARTICIPĂRII LUI ROGER HART

Categorie	Nivel	Generic	Descriere
PARTICIPARE	8	Decizii inițiate și realizate în parteneriat cu adulții	Idei inițiate și realizate de tineri; proces de luare a deciziilor împreună cu adu
PARTICIPARE	7	Inițiative ale tinerilor, realizate de aceștia	Idei inițiate și realizate de tineri în parteneriat cu adulții
PARTICIPARE	6	Decizii inițiate de adulți și luate cu tinerii	Idei inițiate de adulți, iar procesul de luare a deciziilor împărtășit cu tinerii
PARTICIPARE	5	Consultați și informați	Tinerii sunt consultați cu privire la idei, și informați cu privire la scopul contribuției lor
PARTICIPARE	4	Împuterniciți, dar informativ	Tinerilor le sunt distribuite anumite roluri în cadrul unei idei/inițiative, și sunt informați despre obiectivul (de obicei, limitat) contribuției lor.
NU ESTE PARTICIPARE	3	Tokenism	Implicare de tip tokenism Aceasta nu generează nici un impact și nu are nici o contribuție.
NU ESTE PARTICIPARE	2	Decorativ	Tinerii sunt implicați în scopuri decorative (de context), fără nici o contribuție
NU ESTE PARTICIPARE	1	Manipulare	Participarea sau ideile tinerilor sunt manipulate de către adulți, pentru a atinge niște rezultate

Resurse

1. Asociația Canadiană pentru Sănătate Mintală, 1995, Factori care influențează participarea tinerilor în proiecte de dezvoltare comunitară
2. Boukobza, E., Keys to participation. A practitioners' guide, Consiliul Europei, 1998, p. 10
3. Comitetul pentru Drepturile Copilului, Comentariul General nr. 5: Măsuri generale de implementare a Convenției privind drepturile copilului, sesiunea treizeci și patru, Geneva, 19 Septembrie – 3 Octombrie 2003.
4. Comisia pentru Drepturile Copilului, General Comentariu 12: Dreptul copilului de a fi ascultat, Ședință de cincizeci și cinci, Geneva, 25 mai-12 iunie 2009.
5. Fondul pentru Copii al Națiunilor Unite, Ghidul pentru resursele de participare pentru copii și tineri, Biroul Regional UNICEF Asia de Est și Pacific, 2006.
6. Fondul Națiunilor Unite pentru Copii, Machel Studies, Revizuirea strategică de 10 ani: copiii și conflictele într-o lume în schimbare, UNICEF, New York, 2009.
7. Hart, Roger, Participarea Copiilor: de la tokenism la cetățenie activă, UNICEF Innocenti Essays, No. 4, UNICEF/ Centrul Internațional de Dezvoltare a Copilului, Florența, Italia, 1992.
8. Hart, Jason, Înțelegerea și evaluarea participării copiilor la dezvoltare, Plan Ltd și Plan International UK, Londra, 2004.
9. Grupul de lucru inter-agenții privind participarea copiilor, Manual de operațiuni privind participarea copiilor la consultări, IAWGCP, Bangkok, 2007.
10. Lansdown, Gerison, "Promovarea participării copiilor la luarea deciziilor democratice", Fondul Națiunilor Unite pentru Copii, New York, 2002.
11. Lansdown, Gerison, "Mă puteți auzi? Dreptul copiilor de a participa la deciziile care le afectează", Fundația Bernard van Leer, Haga, 2005.
12. Lansdown, Gerison, "Vedeți-mă, auziți-mă: Un ghid pentru utilizarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu handicap pentru a promova drepturile copiilor, Salvați Copiii, Londra, 2009.
13. Lansdown, Gerison, "Dreptul fiecărui copil de a fi audiat: un ghid al resurselor privind Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului Comentariu general nr. 12", Salvați Copiii și Fondul Națiunilor Unite pentru Copii, 2011.
14. Laws, Sophie și Gillian Mann, "Deci, vreți să implicați copiii în cercetare? Un set de instrumente care să sprijine participarea semnificativă și etică a copiilor la cercetarea privind violența împotriva copiilor", Save the Children Sweden, Stockholm, 2004.
15. Miller, Jenn, "Copiii ca agenți de schimbare: o analiză a participării copiilor la raportarea periodică a Convenției privind drepturile copilului", World Vision, Ontario, 2008.
16. Grupul ONG pentru Convenția privind drepturile copilului, Un ghid pentru organizațiile neguvernamentale care raportează Comitetului pentru Drepturile Copilului, Grupul ONG, Geneva, 2006.
17. O'Kane, Claire, "Copiii și tinerii în calitate de cetățeni: Parteneri pentru schimbarea socială - Explorarea conceptelor", Salvați Copiii Suedia, Kathmandu, 2003.
18. Rajbhandary, Jasmine, Roger Hart, și Chandrika Khatriwada, Cluburile Copiilor din Nepal: Un experiment democratic, Salvați Copiii Norvegia, Kathmandu, 1997.
19. Salvați Copiii, „Obținând dreptate pentru copii: Un ghid al practicanților pentru programarea drepturilor copilului”, Salvați Copiii din Marea Britanie, Londra, 2007.
20. Strategia ONU cu privire la tineret 2030

Websites

21. www.cntm.md/resurse – Consiliul Național al Tineretului din Moldova, organizație umbrelă a 60 de organizații de tineret
22. www.diez.md – Știri, proiecte și subiecte pentru tineri
23. www.civic.md – Portal pentru societatea civilă
24. www.CRIN.org – Rețeaua de informare privind drepturile copilului (CRIN) este o rețea de organizații pentru drepturile copilului care lucrează pentru îmbunătățirea vieții copiilor.
25. www.unicef.org/adolescence/cypguide/resourceguide_intro.html – Resurse online pentru copii și tineri
26. www.voicesofyouth.org – pagina Voice of the Youth.
www.unicef.org/magic – pentru inițiativele media care vizează implicarea tinerilor.
27. www.unicef.org/teachers – Site-ul web al profesorilor UNICEF include idei despre cum să implice copiii ca cercetători și despre școlile prietenoase cu copiii.
28. www.childfriendlycities.org – pentru idei privind planificarea urbană participativă.
29. www.unesco.org/most/growing.html – pentru inițiativa "Creșterea în orașe".
30. www.savethechildren.net – pagina de acasă al Alianței Salvați Copiii.
31. www.worldbank.org/en/programs/youth – Site-ul Băncii Mondiale privind participarea și implicarea civică, cu legături directe către surse cu privire la metodele instrumentelor participative.
32. www.ids.ac.uk/ids – Institutul pentru Studii de Dezvoltare, Sussex este unul dintre cele mai importante centre de cercetare și predare privind dezvoltarea participativă.
33. www.oxfam.org/en/about/issues/youth – Site-ul Web al OXFAM include o pagină despre Parteneriatul Internațional pentru Tineret.
34. <http://www.ncb.org.uk/what-we-do> – site-ul Biroului Național pentru Copii al Regatului Unit, pentru descărcări gratuite de o mare varietate de cărți și lucrări despre participarea copiilor.
35. <http://web.gc.cuny.edu/che/groups/cerg.html> – Grupul de Cercetare pentru Mediu pentru Copii (CERG) oferă o legătură importantă între bursa universitară și dezvoltarea de design, politici și programe care îmbunătățesc atât calitatea mediilor pentru copii, cât și îmbunătățirea interacțiunii copiilor cu aceștia.
36. www.schoolcouncils.org – un site cu informații despre cum să înființeze și să conduci consilii școlare.
37. www.un.org/youth – Programul ONU privind tineretul este punctul central al tineretului în cadrul Organizației Națiunilor Unite. Scopul său este de a conștientiza situația globală a tinerilor, precum și de a-și promova drepturile și aspirațiile.
38. www.unfpa.org/public/adolescents – Fondul Națiunilor Unite pentru Populație (UNFPA) se concentrează asupra adolescenților și tinerilor pe baza recunoașterii faptului că tinerii, în special cei care trăiesc în sărăcie, au fost practic ignorați în politicile și programele și că această perioadă a vieții lor este o tranziție critică între copilărie și asumarea responsabilităților pentru adulți.

Acest produs a fost dezvoltat în cadrul proiectului „Participarea efectivă a adolescenților în politicile de tineret”, susținut de Reprezentanța UNICEF Moldova și dezvoltat de Consiliul Național al Tineretului din Moldova